

*др Светислав Аранђеловић,
научни саветник Института за друштвене науке у Београду у пензији*

ПРИВРЕДНИ ЗНАЧАЈ И ПРАВНА ПРИРОДА СКЛАДИШНИЦЕ

Складишница има привредни значај јер доприноси убрзању привредног промета. Она омогућава извршење уговора о продаји ускладиштене робе и без њене стварне предаје купцу. Значајна је и као реално средство кредита, јер роба може без промене места и предаје залогопримцу да буде заложена, чиме се отклања имобилисање њене вредности.

Постоје једноделне и дводелне складишнице, затим складишнице на име, по наредби и на доносиоца.

По својој правној природи, складишница је стварноправна, каузална, неконститутивна, традициона, презентациона и негоцијабилна хартија од вредности.

Кључне речи: *Складишница - Хартија од вредности. - Залога.*

Складиштење робе је привредни посао од великог значаја и оно се данас обавља, углавном, као посебна привредна делатност. Складишни послови су далеко превазишли националне границе и постали важан чинилац у међународној размени добара. Ускладиштење робе, када је реч о његовом привредном значају, пружа знатне уштеде привреди, доприноси брзини и ефикасности промета. Пре свега, постижу се велике уштеде у изградњи складишних капацитета, јер постоје посебне организације које се професионално баве складиштењем, које у ту сврху подижу складишта чији пуни капацитет увек може да се искоришћава. Због тога организације у области производње и промета не морају да граде сопствена складишта већих капацитета, осим оних мањих везаних за текућу производњу. Поред тога, оваква делатност данас захтева и техничку опремљеност складишта, нарочито због све чешће примене палетизације и контејнеризације, што је могуће само ако се изврши одређена специјализација. Ускладиштење има и велики значај и у регулисању понуде и тражње робе на тржишту, пошто доприноси равномернијем снабдевању тржишта, нарочито када је реч о сезонским производима, што је нарочито значајно у области пољопривредне производње. Ускладиштењем тих производа омогућено је снабдевање тржишта скоро преко целе године, што обезбеђује не само

боље и континуирано снабдевање већ и могућност пласмана већих количина робе. Исто тако, роба се за време ускладиштења може припремити на одређени начин за тржиште. Складиштар може вршити и посебне услуге, као што су препакивање, сортирање, сушење, узимање узорака и слично. Неопходно је истаћи да ускладиштење има изузетан значај за транспорт робе у целини, јер изградња складишта у транспортним центрима омогућава убрзање транспорта робе, константност понуде и тражње у транспортним центрима, коришћење пуних капацитета транспортних средстава, пошто могу преко складишта брзо и лако да се ослободе робе која је тим средствима превезена у место одређења.

Посебно велики значај има ускладиштење робе у јавним складиштима због права јавних складишта да издају складишнице, помоћу којих сопственик или друго овлашћено лице може располагати робом која се налази у складишту, а да се при томе роба уопште не покрене из складишта. Наиме, складишница је, као што ћемо у даљем излагању видети, хартија од вредности помоћу које може њен ималац робу која се налази у складишту да стави у промет самим преносом складишнице, тј. може преносом складишнице робу продати, заложити или на други начин са њом располагати.

Складишница, као хартија од вредности, настала је, на првоме месту, због потреба светске трговине и брзог и рационалног трговачког промета. Од великог значаја била је и чињеница да је светска трговина највећим делом транзитног карактера, јер се роба врло често увози да би се поново даље продала, што захтева велики обртни капитал. Ове потребе су највише дошле до изражаја у Енглеској, преко које је ишао највећи део европског увоза масовних добара, као памука, чаја, дувана, зачина, дрвета, каучука и другог. Наиме, при уобичајеној трговачкој пракси, увозник мора својим лиферантима да исплати куповну цену по пријему робних докумената. Од тренутка испоруке робе својим испоручиоцима, па до продаје робе и пријема продајне цене постоји једна финансијска празнина коју увозник мора да премости. Уколико нема довољно личних средстава и личног кредита, он потребну суму мора да обезбеди залогом. Док је роба на путу, он је средства могао да обезбеди залогом коносмана. Када се, пак, роба смести у јавно складиште, онда ту улогу врше складишне хартије од вредности. Својство складишнице као хартије од вредности омогућава да се роба ускладиштена у јавно складиште заложити и на тај начин да се дође до средстава.

Складишница данас има велики привредни значај. Пре свега, она доприноси убрзању привредног промета. Складишница омогућава извршење уговора о продаји ускладиштене робе и без њене стварне предаје купцу, тј. једноставним индосирањем складишнице као хартије од вредности. Пренос индосирањем олакшава циркулацију, јер искључује сваку компликовану процедуру. Такав начин преноса често доводи до уштеда и знатних транспортних трошкова. Преносом складишнице на новог имаоца преносе се и посед и својина на роби. Складишница је значајна и као реално средство кредита. Простим преносом склади-

шнице, или само једног њеног дела, ако је складишница дводелна, може роба без промене места и предаје залогопримцу да буде заложена. Оваквим коришћењем складишнице може се отклонити имобилисање вредности ускладиштене робе, ако се предвиђа да она лежи у складишту извесно време, било што неће одмах бити употребљена у производњи или потрошњи, било што чека на даљи транспорт. За време оваквог мировања робе у складишту, њена вредност може да буде мобилисана њеним залагањем путем складишнице као хартије од вредности, при чему се, такође, штеде време и новац, јер се залагање врши без транспорта робе и њене предаје заложном повериоцу. Према томе, њена вредност ће и за време њеног непродуктивног боравка у складишту моћи да буде употребљена за закључење нових послова или испуњавање старих обавеза. Најзад, потребно је напоменути да се складишница често убраја у неопходна документа при наплати и реализацији документарног акредитива. Корисник акредитива мора да депоновањем складишнице докаже да је извршио уговорну обавезу, у овом случају - да је одређену робу ускладиштио на одређеном месту, односно у одређено јавно складиште.

Постоји више врста складишница. У зависности од тога да ли су издате као јединствена исправа или не, разликујемо *једноделне* и *двodelне* складишнице. Друго њихово разликовање врши се према начину на који је у њима одређен имацац права из хартије, тј. корисник хартије. Према том критеријуму, класификујемо их на складишнице *на име*, складишнице *по наредби* и складишнице *на доносиоца*.

Једноделна складишница се појављује као јединствена исправа која се састоји само од једног дела у коме је инкорпорисано право својине на роби, али чијим се преносом може на тој роби конституисати и право залогa. На тај начин се том јединственом исправом, односно њеним преношењем, постижу оба привредна циља, тј. и пренос својине на роби и залагање робе. Енглеска је постојбина јединствене складишнице, која је настала из њених трговачких узанси. Такав тип складишнице је касније прихваћен у Холандији, Немачкој и САД. Код система јединствене складишнице, приликом конституисања заложног права на роби која је у складишту, преноси се складишница на заложног повериоца. Тиме заложни поверилац постаје једини представник ускладиштене робе, тако да залогодавцу није више могуће да посредством складишнице као хартијом од вредности располаже робом, пошто се складишница налази у рукама заложног повериоца. У томе је главни недостатак складишнице из једног дела и разлог тражења таквог типа складишнице који ће омогућити оставодавцу једновремено и залагање робе али и задржавање могућности да и даље располаже робом, па и да врши пренос својинских права. Систем складишнице из једног дела није погодан за лаку циркулацију. Из тих разлога у јавним складиштима у Енглеској створена је једна посебна исправа, тзв. *weight note*, а у већини других земаља систем складишнице из два дела.

Складишница из два дела је дело француске јуриспруденције. У француским трговачким круговима постојала је потреба за хартијом од вредности помоћу које ће роба и после њеног залагања моћи да се отуђи, пошто се у Француској роба задржавала дуже време у складиштима, тако да је било потребно да се за то време не имобилише у трговачком смислу. Наиме, било је потребно да се омогући оставодавцу да са робом, и кад је заложена, може даље да располаже, односно да је продаје и преноси својину. У том тражењу бољег решења француски правници су створили нов систем складишнице, који је као посебан део предвидео и заложницу. Тиме је задовољена потреба трговачких кругова за таквом складишном хартијом која омогућава и даљи пренос заложног права, али и пренос својине на роби оптерећеној заложним правом. Овај систем, у основи различит од свог енглеског узорка, одликује се не само својом оригиналношћу, већ и великим практичним значајем који је у свом скоро стогодишњем развоју и примени показао, и то у значајном броју континенталних земаља.

Складишница се састоји од два дела идентичне садржине која складиштар приликом пријема робе у складиште, а може и касније, уручује оставодавцу. Први део, признаница (*récépissé, Lagerschein*) служи за отуђивање ускладиштене робе и подизање робе из јавног складишта, а други део (*warrant, Lagerphandschein*) служи за залагање ускладиштене робе. Ако оставодавац хоће робу да заложити, он преноси на заложног повериоца само заложницу, док у његовим рукама остаје и даље признаница. Преносом заложнице на заложног повериоца овај стиче заложно право на роби, које он као споредно право за потраживање обезбеђено залогом може даље да преноси (преносом заложнице) на треће лице. Признаницу задржава код себе оставодавац, који је у овом случају истовремено и залогодавац, што му омогућава да и после залагања робе пренесе право својине на роби на неко треће лице, различито од залогодавца. Разуме се, у томе случају ово право се преноси оптерећено залогом конституисаном преносом заложнице. У овој ситуацији, када је преносом заложнице конституисано заложно право, оставодавац не може да постави складиштару захтев да му изда робу из складишта све дотле док робу не ослободи терета залогa. Исто то не може да учини ни евентуални каснији прибавилац робе, који би до ње дошао само преносом признанице. Јер, складиштар ће робу издати само кад му се врате оба дела складишнице, и признаница и заложница. Кад ималац складишнице исплати заложни дуг, добија натраг складишницу, и тек тада може складиштару да постави захтев за издавање робе.

Следеће разликовање складишница врши се на основу начина на који је у њима одређен ималац права из складишнице, тј. према томе да ли су складишнице издате на име по наредби, или на доносиоца. Код складишнице на име у самој складишници је изричито наведено име корисника складишнице. Пренос ових складишница је доста отежан, јер се оне могу пренети само грађанскоправном цесијом, што је доста компликовано. Код складишница по наредби корисник је исто тако наведен у складишници, али му је истовремено дато и право да он

својом наредбом одреди и неко треће лице као корисника исправе. Овакве складишнице се преносе путем индосамента, што омогућава лаку и брзу циркулацију. У складишницама на доносиоца није назначен корисник, већ складиштар преузима обавезу да изда робу сваком лицу које му покаже складишницу. Преноси се простом предајом, тако да врло лако циркулише.

У нашем Закону о облигационим односима не постоји изричита одредба која одређује начин назначења титулара складишнице, тј. не говори се о томе да ли је складишница хартија од вредности на име, по наредби или на доносиоца. Међутим, посредним путем, из садржине неких одредаба, које се односе на складишницу, може се закључити да је у нашем праву складишница хартија од вредности по наредби. Наиме, из одредаба чл. 741, ст. 2. и чл. 744, које се односе на садржину складишнице и на пренос складишнице, може се извести такав закључак. Из чл. 744, ст. 1. види се да се складишница, оба дела заједно или посебно сваки од њих, могу преносити индосаментом. А из чл. 741, ст. 2, у коме је одређена садржина складишнице, види се да складишница мора, између осталог, да садржи назив, односно име и занимање оставодавца и његово седиште, односно пребивалиште. Према томе, анализом наведених чланова закона види се да складишница, онако како је уређена Законом о облигационим односима, представља типичан пример хартије од вредности по наредби по самоме закону. У хартији је приликом издавања наведено име титулара, а закон му је дао право да ту хартију индосаментом даље преноси. Оваква складишница се може претворити у складишницу на име ако се у њу унесе ректа клаузула. Она тада постаје непреносива, а једини корисник складишнице постаје лице које је уписано у складишницу. Исти чланови Закона о облигационим односима искључују могућност да у нас постоји складишница на доносиоца, иако Закон, у принципу, у својим општим одредбама о хартијама од вредности, прописује да хартија од вредности може гласити и на доносиоца. Закон је ову могућност у погледу складишнице искључио. Чињеница да је назначење титулара складишнице обавезан елемент садржине складишнице, као и одредбе по којој приликом првог преноса заложнице морају на њој бити обележени назив, односно име и занимање повериоца, и по којој сам пренос мора бити пријављен складиштару, не дозвољавају да се изда пуноважна складишница без тога елемента, па тиме ни складишница на доносиоца.

Као што је речено, складишница је хартија од вредности којом складиштар потврђује да је у њој означену робу примио на чување и којом се обавезује да ту робу изда лицу које је према садржини складишнице легитимисано да робу прими. Складишница је хартија од вредности и у целини, али и сваки њен део (ако се складишница састоји од два дела, тј. признанице и заложнице). То својство она има зато што испуњава услове који се за то својство од једне исправе захтевају према чл. 234. Закона о облигационим односима, јер је складишница писмена исправа којом се њен издавалац - складиштар обавезује да испуни

обавезу уписану на тој исправи њеном законитом имаоцу. У њој је инкорпорисано право на роби која се налази у складишту и чије се ускладиштење потврђује том исправом. За коришћење права из складишнице неопходно је поседовање те исправе, што је нарочито значајно у робном промету и у случају преноса складишнице на друго лице.

Својство складишнице као хартије од вредности значи да она садржи у себи неко грађанско право и да је постојање права садржано у хартији у тесној вези са постојањем саме писмене исправе. И заиста, складишница инкорпорише у себи два стварна права. Прво, право својине, односно право располагања на ускладиштеној роби, и друго, право залогe.

Поред тога, складишница представља и доказ о закљученом уговору о ускладиштењу робе.

Складишница је по природи права које је у њој инкорпорисано стварноправна хартија од вредности, јер садржи у себи стварна права својине и залогe.

Складишница је с обзиром на однос који постоји између ње и основног посла, ускладиштења у вези са којим је издата, каузална хартија од вредности, јер је непосредно повезана са послом, а та повезаност се види и из саме исправе. Она не заснива никакво апстрактно потраживање.

Складишница је, према начину настанка права које је у њој садржано, неконститутивна хартија од вредности, јер је у њој инкорпорисано право које је већ постојало приликом издавања исправе.

Складишница је традициона хартија од вредности, јер у себи садржи право на стварима означеним у складишници које се може преносити преносом складишнице или њених делова. Предаја складишнице замењује предају ускладиштене робе. Предајом складишнице у целини, или предајом појединих њених делова, преноси се право располагања ускладиштеном робом, односно право залогe на роби.

Складишница је и презентациона хартија од вредности, јер је обавеза повериоца да хартију презентира дужнику да би могао да реализује своје потраживање.

Најзад, складишница је, као и свака хартија од вредности, негоцијабилна, и то у целини и у деловима.

(Примљено 6. новембра 1992)

*Dr. Svetislav Arandjelović,
Retired Associate of the Institute for Social Sciences, Belgrade*

ECONOMIC SIGNIFICANCE AND LEGAL CHARACTER OF WARRANT

Summary

The warrant has considerable economic significance. It contributes to speeding up of trade transactions because it makes possible the carrying out of contract of sale of the stored goods even without its effective handing over to the buyer, which is done by simple endorsing of warrant as the kind of securities - which leads to considerable saving in transport costs. The warrant is significant also as real instrument of credit. By transferring the warrant it is possible to pledge the goods without the change of place and without handing them over to the party benefitting the pledge, which eliminates freezing of value of the stored goods. The value of goods, namely, can be used also in course of its storage otherwise nonproductive, for entering into new transactions and fulfilling the old obligations.

The warrant is a kind of securities by which the storehouse keeper confirms the fact that he has received for custody the goods indicated in it, and that he assumes the obligation to hand over such goods to a person entitled, according to the terms in the warrant, to receive the goods.

There are several kinds of warrant. Depending on whether it is issued as a single document or not, one distinguishes the one-piece or two-piece warrant. The other distinction is done according to the way of indication of the holder of rights incorporated in the paper, namely the beneficiary of the paper. These are warrants issued to a given individual, with the indication of his/her name and the warrant issued to its bearer (without the indication of name). The Yugoslav Torts and Contracts Law does not have express provisions determining the way of indicating the one having the rights in the paper (holder), but one may conclude, on the ground of provisions in articles 741 and 744 that the warrant in our law is a kind of securities issued at order.

The warrant, according to its legal character, is a property-law securities instrument, a causal kind of securities, a non-constitutive one, the instrument which can be transferred, then a presentation type of securities as well as a negotiable securities instrument.

Key words: *Warrant. - Securities. - Pledge.*

*Svetislav Arandjelović,
conseiller scientifique à la retraite de l'Institut de sciences sociales de Belgrade*

L'IMPORTANCE ÉCONOMIQUE ET LA NATURE JURIDIQUE DES WARRANTS

Résumé

Le warrant a une grande importance économique. Il contribue à l'accélération du trafic économique, car il permet la réalisation des contrats de vente de la marchandise stockée sans sa remise réelle à l'acheteur, c'est-à-dire par le simple endossement des

warrants comme titres de valeur, ce qui aboutit à des économies importantes sur le plan des coûts de transport. Le warrant est important aussi comme moyen réel de créance. Par le transfert du warrant, la marchandise peut, sans changer de lieu et sans être remise au détenteur gagiste, être mise en gage, ce qui écarte l'immobilisation de la valeur de la marchandise stockée. Même au cours de son séjour non productif dans le dépôt, la valeur de la marchandise pourra être utilisée pour conclure de nouvelles affaires ou pour honorer les anciennes obligations.

Le warrant est un titre de valeur par lequel un entreposeur confirme qu'il avait accueilli la marchandise citée pour la garder et par lequel il s'engage à remettre cette marchandise à la personne qui, aux termes du warrant, est autorisée à recevoir la marchandise

Il y a plusieurs sortes de warrants. En fonction du fait qu'il ont été délivrés comme un document unique ou non, on distingue des warrants en une partie et ceux en deux parties. Une autre distinction est faite selon le mode de la définition du droit dans le titre, c'est-à-dire de l'utilisateur du titre. Selon ce critère, nous les classifions en warrants nominatifs, en warrants à ordre et en warrants au porteur. Notre loi sur les rapports d'obligation ne contient pas de disposition explicite qui définirait le mode de désignation du titulaire du warrant, mais les dispositions de l'art. 714 et 744 permettent de conclure que dans notre droit le warrant est un titre de valeur à ordre. Le warrant est, de par sa nature juridique, un titre de valeur de droit réel, un titre de valeur causal, un titre de valeur traditionnel, un titre de valeur de présentation et un titre de valeur négociable.

Mots clé: *Le warrant. - Le titre de valeur. - Le gage.*